

TŘEBSCO, okr. Příbram, Středočeský kraj

Čtyřúhelníková valová ohrazení doby laténské

200–50 př. Kr.

Význam: Dvě lokality typu *Viereckschanze* na jednom katastru; jediný dochovaný případ takového seskupení v Čechách.

Historie: Dvě čtyřúhelníková valová ohrazení (tzv. **Viereckschanzen*) u Třebeska považovalo starší bádání a lokální tradice za polní opevnění z třicetileté války – tzv. švédské šance. V okolí ale není historickými prameny přítomnost švédských (ani jiných) vojsk zaznamenána; naproti tomu jsou některé rysy objektů charakteristické pro pravěké období, konkrétně dobu laténskou. Jde např. o tvar půdorysu, nepřerušovaný příkop po celém obvodu, orientaci vchodu, rozměry areálu, převýšená nároží, konstrukci *valů a v neposlední řadě také polohu v krajině. Nedávno provedené *geofyzikální měření a povrchový *archeologický průzkum, při němž byly zachyceny

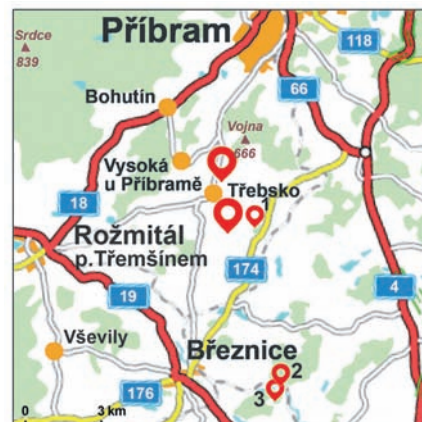
nálezy z doby laténské i doklady typické vnitřní zástavby valových ohrazení, laténské stáří potvrdily.

I když archeologové dnes již nepochybují o pravěkém stáří čtyřúhelníkových areálů vymezených příkopy a valy, určitá diskuze se stále vede o jejich funkci. Donedávna se soudilo, že šlo o kultovní okrsky; v poslední době ovšem začíná převládat názor, že tyto areály představovaly opevněná sídliště příslušníků vyšší společenské vrstvy, kontrolujících (zpravidla) nedaleké areály získávání zlata.

Důvody pro existenci dvou valových areálů v této málo úrodné oblasti Příbramska, nepříliš vhodné k osídlení, mohou souviset právě se zdroji přírodních surovin, zejména stříbra, zlata, mědi a olova, které se vyskytují v povodí Hrádeckého potoka. Rýžování zlata u Třebeska, doložené množstvím *sejpu podél nedalekého

↑ Pohled na východní val a příkop *Viereckschanze* Třebesko 1 od severu. Foto Z. Kačerová, 2014.

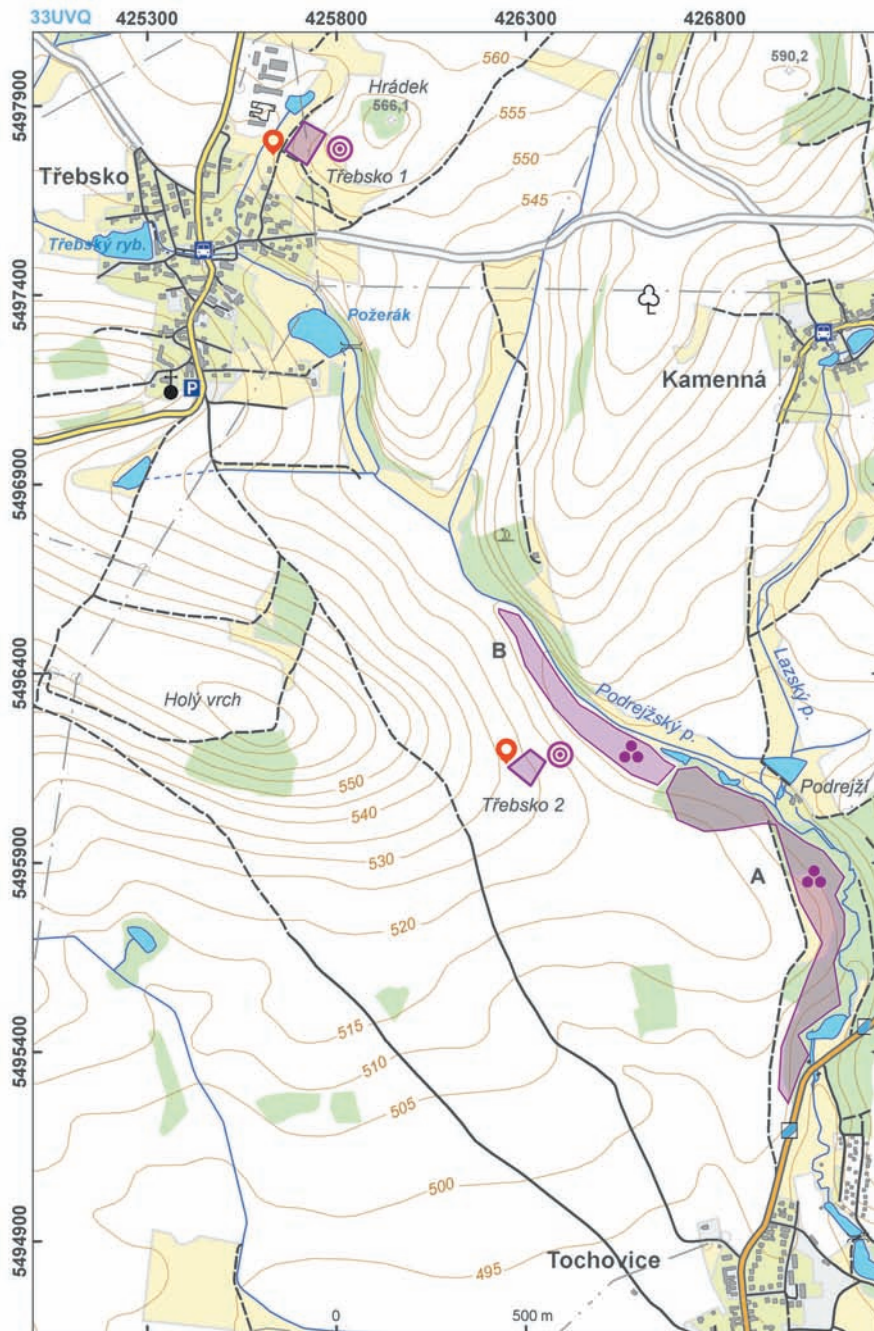
□ Plán lokality vytvořila A. Danielisová.

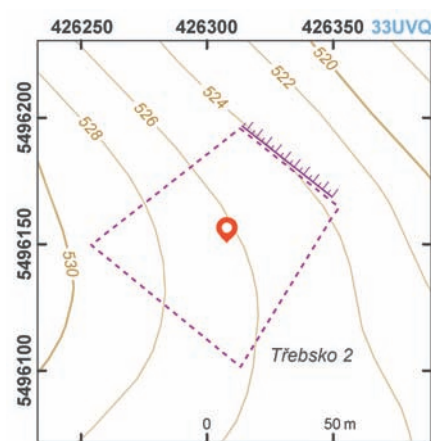
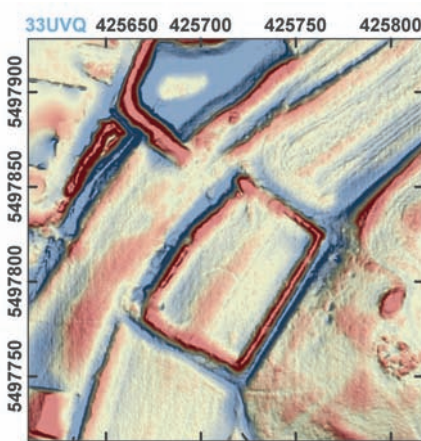

potoka, lze sice přímo prokázat až pro středověk a novověk, ale není vyloučeno, že zlatonosná ložiska byla využívána už v době laténské. U čtyřúhelníkových valových ohrazení by to nebylo ojedinělé – podobnou situaci zaznamenáváme např. v →Bělčicích, →Markvaticích u Sobotky a →Skříplí. Tyto areály mohou dokazovat cílené vyhledávání zdrojů drahých kovů v době laténské, tj. v období, kdy se na našem území již razily mince, a jejich souvislost s konkrétními typy sídlišť. Vyšší postavení určité společenské vrstvy a jemu odpovídající způsob sídlení mohly tedy vyplývat právě z prospektorské činnosti a těžby surovin.

Popis: Lokalita leží v nadmořské výšce více než 500 m. Na katastru obce se nacházejí celkem dva čtyřúhelníkové valové areály, které jsou od sebe vzdáleny asi 1,5 km. Areál Třebesko 1 je situován na severním okraji vesnice, zatímco Třebesko 2 jihovýchodně od obce, na pozvolném svahu menšího kopce zvaného Holý vrch. V případě obou areálů platí, že jsou umístěny v souladu s obvyklou polohou podobných lokalit: opírají se o svah spíše nevýrazné terénní vyvýšeniny, v jejich okolí je dostupný vodní zdroj (potok) a mají dobrý výhled do krajiny, alespoň do tří stran.

Ohrazení areálu Třebesko 1, asi o velikosti fotbalového hřiště (97 × 68 m), leží na jihozápadním úpatí kóty zvané Hrádek, v poloze s místním názvem „Na Šancích“. Tvoří jej dodnes zachovalý výrazný zemní val o výšce 2,5 m, s typickými převýšenými nárožními, z nichž se však zachovalo jen jedno, a to v západním rohu. Kromě západního nároží je nejlépe dochována jižní strana areálu. Po ce-

lém obvodu je vidět i příkop, dosahující hloubky až 2 m. Vstup do areálu se nacházel, jak je pro tyto objekty častým jevem, patrně uprostřed severozápadní strany (vstupy jsou často umístěné na západní nebo východní straně, nikdy ne na severu). Všechna ostatní přerušení ohradního valu jsou druhotná. V okolí původního vstupu byl svažité terén uměle dorovnan do plošiny, která mohla nést nadzemní konstrukci. Na severozápadní straně v místech narušení identifikoval již J. L. *Píč konstrukci valu z „kamenité

země“, tj. ze šterkovité zeminy bez použití kamene nebo dřeva. Celý areál je bohužel v současnosti soustavně narušován lidskou činností.

K areálu Třebesko 2 je snazší přístup od sousední obce Tochovice. Jeho valy jsou dnes úplně snesené (rozorané) a lokalita se dá rozpoznat pouze podle tvaru nízké meze na severovýchodní straně. Objekt o velikosti asi 80 × 70 m měl nároží orientovaná k hlavním světovým stranám. Původní podobu areálu popsal J. L. Píč před r. 1893, kdy byly terénní

relikty ještě patrné. Identifikoval převýšená nároží, konstrukci valů z „písku“ a příkop s prosakující vodou.

Zhruba 450 m od Třebeska 2 se podél Podrejžského potoka (někdy zvaného též Rejže) a mlýna zvaného Podrejží nacházejí početné rýžovnické sejpy. V jižní části areálu (**A**) jsou sejpy lépe zachované a dosahují výšky až 2 m; v severní části (**B**) jsou silněji zarovnané. Jihozápadně od Podrejží, asi 45 m od potoka, byl nalezen zlomek laténské nádoby, který by mohl indikovat pravěké rýžování. Další pravěké

↖ LLS snímek (model lokálního reliéfu) areálu Třebesko 1. Data ČÚZK Praha; zpracoval D. Novák, 2014.

← „Schwedenschanze“ Třebesko 1 na stabilním katastru z r. 1839. Podle archivnimapy.cz.

střepey, dnes uložené v příbramském muzeu, pocházejí ze starších *archeologických výzkumů. [ad]

Literatura: Píč 1893; Jansová 1968; Waldhauser 1987; Waldhauser a kol. 1989.

Navigační bod: N 49°37'40.86", E 13°58'13.97" (jihovýchodní nároží areálu Třebesko 1); N 49°36'48.44", E 13°58'47.71" (střed areálu Třebesko 2).

Přístup: Z doporučeného místa parkování u kostela Panny Marie v obci Třebesko po silnici na sever do centra obce, na náměstí odbočit doprava a asi po 100 m zahnout vlevo na cestu k ohrazení Třebesko 1.

K areálu Třebesko 2 lze dojít z doporučeného místa parkování po zpevněné polní cestě na jih, z níž je nutné asi po 1 km sejít vlevo na pole, kde je viditelná mez. Přístupný je také z Tochovic.

Rizika: Areál Třebesko 2 je situován na zemědělsky obdělávané ploše a v terénu je špatně viditelný.

Okolí: [1] Kamenná u Příbramě (PB), rýžovnické sejpy v poloze Podrejží: N 49°36'47.43", E 13°59'20.32" (2,1 km).

[2] Bor u Březnice (PB), tvrz Hrochův hrádek na místě raně středověkého hradiště: N 49°33'18.95", E 14°00'18.73" (8,5 km).

[3] Stražiště (PB), kostel sv. Jana Křtitele se zachovaným gotickým portálem: N 49°33'00.92", E 14°00'12.16" (9,0 km).

↑ Lokality Třebesko 2 od jihovýchodu. Patrná je severovýchodní zachovaná strana valového ohrazení. Foto A. Danielisová, 2014.

↓ Možná rekonstrukce objektu typu Viereckschanze. Podle Wieland 1999.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.